

Viite Lausuntopyyntö 5.5.2017

Asia **JUKISET REKRYTOINTI- JA OSAAMISPALVELUT, ALUEIDEN KEHITTÄMINEN
JA KASVUPALVELUIDEN RAHOITTAMINEN, YKSITYISET
REKRYTOINTIPALVELUT SEKÄ KOTOUTTAMISEN EDISTÄMINEN**

Työ- ja elinkeinoministeriö on 5.5.2017 pyytänyt lausuntoa (TEM/949/03.01.01/2017) kahdesta hallituksen esitysluonnoksesta:

- hallituksen esitys laeiksi julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista, alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta ja yksityisistä rekrytointipalveluista sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta
- hallituksen esitys laiksi kotouttamisen edistämisestä.

Lausuntokierroksella olevat esitykset liittyvät hallituksen esitykseen maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 15/2017 vp) sekä hallituksen esitysluonnokseen laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista.

Palkansaajajärjestö Pardia ry on tutustunut lähinnä hallituksen esitysten vaikutusten arviointiin ja esittää seuraavia huomiota:

Lait julkisista rekrytointi- ja osaamispalveluista, alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta ja yksityisistä rekrytointipalveluista sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Markkinaehtoistamisen ja valinnanvapauden huumassa ei nähdä hallituksen esityksiin liittyvän minkäänlaisia riskejä. On epävarmaa syntykö kaikilla alueilla riittävät markkinat ja palvelutarjontaa. Jos kilpailua ei synny, on riski kustannusten kohomaiseen ja/tai laadun heikentymiseen todellinen. Jos palvelut jäävät maakunnan toteutettavaksi, ei uudistukselta erityisesti odotettua innovatiivista, uutta palvelutarjontaa synny. Alueelliset erot saattavat kasvaa, joka johtaa asiakkaiden eriarvoistumiseen. Osassa alueita voi olla saatavissa minimipalvelut, eikä minkäänlaista valinnan mahdollisuutta. Haaste ei ole yksinomaan palvelutarjonnassa olevat alueelliset erot. Kun maakunnat päättävät määrärahojen kohdentamisesta itsenäisesti, voi palveluvalikoima eriytyä. Hallituksen esitystä käsiteltäessä on muistettava, että kyse on perustuslakiin kirjatuihin oikeuksista. Julkisella vallalla on erityinen velvoite edistää työllisyyttä ja turvata jokaiselle oikeus työhön. Asuinpaikan valinnalla on kasva merkitys palvelujen saatavuudessa.

Taloudellisten vaikutusten arviointi on hyvin puutteellinen, kuten kaikissa maakuntauudistukseen liittyvissä hallituksen esityksissä. Vaikutukset on esitetty ripoteltuna lukuisiin eri lakiesityksiin, jolloin kokonaiskäsitystä on täysin mahdoton muodostaa. Nyt lausunnolla olevassa hallituksen esityksessä tyydytään useissa kohdissa mm. viittamaan kasvupalvelulakiin ja siinä esitettyihin vaikutusarviointeihin.

Keskeneräisyys näkyy paitsi vaikutusten arvioinnissa myös lakipykälissä, joista osa puuttuu kokonaan.

Taloudellisen vaikutusten arvioinnista puuttuu olennaisin: Ei ole kyetty tai haluttu arvioida onko palvelujen tuottaminen nykyistä laajemmin ostopalveluna edullisempaa kuin julkisen sektorin omana palvelutuotantona. Hallituksen esityksessä korostuvat voimakkaasti vain monituottajamallin tuomat uudet liiketoiminta mahdollisuudet yrityksille ja yhdistyksille.

Hallituksen esityksessä ei myöskään tarkastella tulosperusteisia hankintoja, joilla määrärahojen käyttöä voitaisiin tehostaa ilman maakuntauudistustakin. Maakunnilla olisi nykyistä olennaisesti laajemmat mahdollisuudet hankkia erisisältöisiä palveluita ja palvelujen muodostamia kokonaisuuksia. Selvää on, että uudistus edellyttää uudenlaista hankintaosaamista, mutta myös henkilöresursseja. Hankintaosaamisen vahvistamiseen ei hallituksen esityksen perusteella on varattu minkäänlaista lisärahoitusta (esim. henkilöstön koulutus).

Nykyisin työllisyysmäärärahoista rahoitettavista harkinnanvaraisesta kulukorvauksesta, työolosuhteiden järjestelytuesta, työllisyyspoliittisesta avustuksesta ja kunnan lisätuesta on tarkoitus luopua. Kyse on noin 23,1 miljoonan euron potista, jonka maakunta voi kohdentaa jatkossa parhaaksi katsomallaan tavalla. Kuntien rooli palkkatuella työllistäjänä on ollut merkittävä (vuosina 2015–2016 36–37 prosenttia). Kunnille maksettavasta lisätuesta luopumisen vaikutus palkkatuetun työn osalta arvioidaan valtakunnan tasolla vähäiseksi, mutta faktoja ei kyetä esittämään. Kuitenkin meillä on erityinen ratkaisematon ongelma pitkäaikaistyöttömien työllistämässä. Talouden parantuminen ei vaikeasti työllistettävien kohdalla johda automaattisesti työllistymisen helpottumiseen yksityiselle sektorille.

Edellä mainituista korvauksista, tuista ja avustuksista luopuminen vähentäisi hallituksen esityksen mukaan hallinnollista työtä ja tulevien maakuntien viranomaistehtäviä työ- ja elinkeinotoimistojen nykyisiin tehtäviin verrattuna. Lopullinen vaikutus olisi riippuvainen siitä, mihin vapautuvat määrärahat kohdennetaan ja kuinka paljon viranomaistyötä uusi käyttötarkoitus edellyttäisi. Täsmällisempää arviota henkilöstövaikutuksista (edes mittakaavaa) ei esitetä, joka on selkeä puute.

Hallituksen esityksessä viitataan EU-rakennerahastojen osalta merkittäviin hallinnollisen työn säästöihin maksajavirastossa sekä hallintoviranomaisessa. Vaikutusarviointien mukaan säästöä syntyy, kun maakunnille ei enää irrotettaisi likvidiä maksurahaa, jolloin myöskään maksurahojen korkotuoton laskenta, seuranta ja tuottojen palautusta koskevat toimenpiteet eivät enää olisi tarpeellisia. Mitään arvioita henkilöstövaikutuksista ei esitetä, jos sellaisia on. Yleensä on.

Työ- ja elinkeinotoimistojen työttömyysturvan toimeenpanoon liittyvät tehtävät, työttömyysturvaseuraamuksiin liittyviä tehtäviä lukuun ottamatta, siirrettäisiin Kansaneläkelaitoksen ja työttömyyskassojen hoidettaviksi. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen ja työttömyyskassojen hoidettaviksi siirrettäisiin vuorotteluvapaajärjestelmän toimeenpanoon liittyvät tehtävät. Kaikki siirrosta aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista. Tarkkoja arvioita ei kustannuksista ei ole käytettävissä kuin vuoden 2017 tietojärjestelmämuutosten osalta (3 miljoonaa euroa). Kuluja odotetaan syntyvän ainakin vuosina 2018 ja 2019. Vaikka pidämme esitettyjä tehtäväsiirtoja järkevinä, on kustannuksista läpinäkyvyyden vuoksi pystyttävä esittämään käsitys.

Etuuden maksajille siirtyvien tehtävien hoidon edellyttämä lisäresurssin tarve olisi arviolta 210–220 henkilötyövuotta, kun kaikkiaan työ- ja elinkeinohallinnossa käytetään työttömyysturvaan liittyvien tehtävien hoitamiseen arviolta noin 250 – 280 henkilötyövuotta. Lähtökohtana on ollut, että siirtyviä tehtäviä hoitava henkilöstö siirtyisi hoitamaan niitä Kansaneläkelaitoksen ja työttömyyskassojen palvelukseen. Yhtälö ei täsmää: Pystytäänkö vapautuva henkilöstö sijoittamaan muihin tehtäviin ja kuka uudelleensijoittamisesta vastaa? Ainoastaan Kansaneläkelaitoksella olisi hyvät mahdollisuudet sijoittaa siirtyvää henkilöstöä valtakunnallisesti. Henkilöstön aseman turvaamisen osalta tehtäväsiirto on heikosti valmisteltu. Puutteet on lopulliseen hallituksen esitykseen korjattava.

Neljä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta hoitaa rakennerahastotehtävät sekä kansallisiin yritystukiin liittyvät tehtävät yhteensä 141 henkilötyövuodella. Jos maakunnat eivät sovi tehtävien osalta yhteistoiminnasta, tulevat tehtävät jakaantumaan kaikille maakunnille. Henkilöstövaikutusten minimoimiseksi ja pakkosiirtojen välttämiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että maakunnat ottavat tosissaan hallituksen henkilöstöpoliittiset lupaukset ja hyödyntävät tehtävien hoidossa maakuntalain 8 luvussa säädettyjä vapaaehtoisia yhteistoiminnan muotoja. Maakuntien itsehallinto ei saa myöskään johtaa koko yhteiskunnan kannalta tehottomaan ja epätarkoituksenmukaiseen toimintatapaan ja/tai kustannusten lisääntymiseen. Maakuntien rahoitus tulee yhteisestä potista

Yleiskatteisen määrärahan kohdentaminen on maakunnan itsehallintoon kuuluva asia. Ehdotuksen vaikutukset aluekehitykseen ja kasvupalvelujen rahoitukseen sekä investointien määrään riippuvat jatkossa täysin maakuntien omista painotuksista ja rahoituksen kohdentamisen linjauksista. Vaikutuksia aluekehitykseen ei edes haluta ennakoida. Hallitus siirtää vastuun täysin maakunnille ja toivottaa hyvää matkaa. Kokemus on osoittanut, että hädän hetkellä ei ole muuta tapaa kuin ottaa valtion budjetti avuksi. Miten jatkossa?

Aktiivisen työnhaun mallista on ammattiyhdistysliikkeen sisällä esitetty kaikki mahdollinen kritiikki, eikä sitä ole tarpeen toistaa. Hallituksen esityksessä väitetään, ettei muutos lisäisi viranomaisien työtä nykyiseen verrattuna. Pääsääntöisesti verkon kautta tapahtuvaa raportointia seurattaisiin automaattisesti vastaavalla tavalla kuin nykyisin työtarjouksiin ja työllistymissuunnitelmien toteuttamiseen liittyvää raportointia. Aktiivimallin toteuttaminen esitetyssä muodossa ei palvele tarkoitustaan. Pidämme välttämättömänä, että aktiivimallin vaikutusten seurannasta on sovittu, mikäli se toteutuu.

Hallituksen esityksen tasa-arvovaikutukset on kuvattu alkeellisesti.

Räikeä puute on henkilöstövaikutusten puuttuminen erillisenä lukuna. Henkilöstövaikutukset on hallituksen esitykseen lisättävä omana lukunaan, koska edellä on kuvattu hallituksen esityksen kohtia, joilla mitä ilmeisemmin on vaikutuksia henkilöstön asemaan.

Laki kotouttamisen edistämisestä

Kotoutumista edistäviä palveluita järjestettäisiin jatkossa osana maakunnan järjestämisvastuulla olevia kasvupalveluita ja sosiaali- ja terveyspalveluita, kunnallisia peruspalveluita ja kansallista koulutusjärjestelmää sekä muina kotoutumista edistävinä palveluina. Palvelut olisivat maakuntien järjestämisvastuulla. Kunnalla säilyisi velvoite järjestää kotoutumista edistäviä palveluita osana kunnallisia peruspalveluita. Molemmilla säilyisi myös palvelujen yhteensovittamisvelvoite.

Kotouttamiseen liittyviä tehtäviä hoidetaan osittain keskitetysti seitsemässä ELY-keskuksessa. Jos maakunnat eivät sovi tehtävien hoitamisen jatkamisesta nykyisellään, tulevat tehtävät jakaantumaan 18 maakuntaan. Henkilöstöpoliittista syistä sekä rajallisten resurssien järkevän käytön kannalta on maakuntien välinen yhteistoiminta samalla tavoin välttämätöntä kuin edellä on todettu rakennerahastotehtävien osalta.

Kilpailullinen monituottajamalli ja valinnanvapaus on tulossa myös kotouttamispalveluihin. Markkinapuutetilanteessa maakunta vastaisi itse palvelutuotannosta. Maahanmuuttajat ovat monesta syystä asiakasryhmä, jotka tarvitsevat tavallista enemmän tukea, ohjausta ja neuvontaa. Vapaus valita on käytännössä heitteillejätto, mikäli neuvontapalveluja ei ole riittävästi tarjolla.

Palkansaajajärjestö Pardia ry

Niko Simola
puheenjohtaja

Jarmo Lehtonen
asiamies